

С. ВАСИЛЬЧЕНКО

НА ПЕРШІ ГУЛІ

ЖАРТ НА ОДНУ ДНЮ

1946

ВИДАВНИЦТВО „НАШЕ ЖИТТЯ“
АВГСБУРГ

TULA-online.org

С. ВАСИЛЬЧЕНКО

НА ПЕРШІ ГУЛІ

ЖАРТ НА ОДНУ ДІЮ

Док. Гринь-Вурмань

1946

ВИДАВНИЦТВО "НАШЕ ЖИТТЯ"
АВГСБУРГ

TULA-online.org

"OUR LIFE" LITERARY SUPPLEMENT

S. Wasylchenko

"First walking"

Satirical piece in 1 act.

With Permission of UNRRA, Team 114 — Augsburg, 1946.

Buchdruckerei Anton Hieber, Augsburg

TULA-online.org

ВСТУПНІ УВАГИ ДО П'ЕСИ «НА ПЕРШІ ГУЛІ»

1. Жарт це коротенька, невеличка п'еса, що всю свою драматичну акцію розвиває на нескладній фабулі пригод, сповитих реальними фактами неглибокого життя та дотепних колізій, висловів, поз, що все вкупі творить настрій радості, але не тієї радості щасливого уникнення катастрофи, яку відчуваємо в драмі, і не радості комедії, а радості безжурної, рефлексійної, як наслідок чисто зовнішніх дотепів (у збігові подій, у висловах, у позах), а не глибших внутрішніх переживань комедії, а особливо драми.

Мета жарту — розважити слухачів, викликати у них веселій настрій, відтягнути їх від буденного, часами й прикрого, життя і підняти їх через художні форми гумору (в дотехах), через несподівані форми комічного збігу подій, через естетичний контраст між тим, що чекає слухача, і тим, що розвиває автор, — підняти їх понад щоденне життя і ввести їх на лоно хоч і неглибокого, але радісного й ідеального життя в мистецтві.

Колись, в давні часи життя української драми, жарти (інтермедії) ставились на сцені між актами поважної трагедії, тепер такі п'еси виставляють після якогось більшого драматичного твору з метою забавити слухачів, настроїти їх на добрий гумор або відтягнути увагу від сумних нещасливих подій попередньої тяжкої драми. Так ставлять, але така комбінація трагічного й сумного з комічним і безжурно-веселим не завжди відповідає психологічній духовій гармонії слухача. Коли на сцені проходить якась поважна, глибокоідейна п'еса, напр. "Борці за Мрії" Тогобічного, то закінчувати виставу ще й жартом було б певною дизгармонією між настроєм слухачів, їх почуттям та думками, які ще продовжують працювати після закінчення п'еси, і безжурністю, веселістю жарту. Найкраще такі жарти подаються після невеликої комедії (на три дії), що із сатиричною метою

осуду негативних явищ життя виставляють все негативні типи і викликають у публіки сміх; а сміх сатиричний не причинюється до глибоких духових потрясень, і через те перехід від комедії до жарту твориться в далеко легших психологічних умовах, а ніж від тяжкої драми.

2. До безжурних жартів можна віднести і п'єсу С. Васильченка «На перші гулі». Вже сама назва каже за те, що головна акція буде проходити на фоні народніх обрядових розваг, народньої загальної радості; отже співи, музики, сміх за сценою (коном)—це ті найважливіші сценічні аксесуари, що збуджують і творять основний настрій цілого села. Особливо він став домінуючим у родині, де дівчина на першій порі дівування, коли вона вперше входить у велику громаду сільської дорослої молоді — дівчат і хлопців—входить туди, де панує радість весни, радість кохання... »Перші гулі« — це перший крок дівчини, коли вона з дитини виростає, стає дівчиною, якій сніться левада квітів, зорі щастя, соловейкове щебетання, а на фоні весняної природи — весняна радість і безжурні співи щасливої молоді й сумні співи серця кохаючого та нещасливого...

На дорозі до здійснення цих мрій дівочих звичайно стає батько. І тут для драматурга вдячна тема створення цілої драми, але Васильченко для своєї п'єси бере не сумну сторінку першого дівування; він не заглиблюється в колізії психологічних переживань головної героїні п'єси (Олени); він ставить її в такі умови родинного життя, що навіть трагічні моменти виявляються в комічних формах. Колізії плавають на поверхні душі Олени, Савки (батька), Василини (матери) і Тимоша і не впрінають у нетрі трагічного, а оздоблюються квітками родинної любови до доньки, квітками чеснот духових та загально-українського гумору — закрашуючи найтрагічніші моменти життя дотепними висловами, гумористичною народньою мудрістю.

Таким чином, народня святкова обрядовість (головний фон п'єси) підіймає побут родинного життя (головне місце п'єси) на той же ступінь ідеалізму, де найтрагічніші моменти життя, коли батько виганяє доньку з дому, щоб більше й не бачити, наповнюються безжурним сміхом та любов'ю до доньки, що ніби зісталася так покараною. Навіть дід з клепачкою — той символ народного спокою, порядку, — навіть і той не смів перешкодити всій акції ідеальної драми, цієї пародії — в кращому сенсі на справжню народню драму, бо відчував, що дійсна правда була не на стороні батьків, а на стороні молоді (Олени і Тимоша), що пішли на зустріч радості життя, молодости в іде-

альному розумінні, що так ввижались Олені у сні... Лише після цього виявилась уся суворість дідова.

3. П'єса Васильченка — не шарж, що допускає навіть і карикатуру на сцені, в позах, жестах, одягові, гримові і т. і., а художній жарт. Отже не лише головне, але й кожен деталь мусить бути продуманий до кінця і закреслений режисером виключно в художніх формах.

Перш за все „На перші гулі” п'єса настроєва. Настрій радості проникає все, почавши від дієвих осіб і кінчивши декорацією й освітленням. Особлива увага мусить бути звернена на ходужні аксесуари цієї радості — на обрядові співи дівчат і хлопців, на сміх, на розмови за сценою. Спів радісних, веселих народніх (тільки не тих пісень, що співає інтелігенція) обрядових веснянок, спів у найкращому виконанні, але тихий, як далека хвиля дружних мелодійних голосів, лише такий спів збудить настрій; але він мусить часом на коротку хвилю переходити в такому ж виконанні в спів сумний, журливий... Серед такого загального звукового фону трохи голосніше, але всеж тихо де-не-де чується безжурний дівочий сміх, парубочі вигуки й розмова. Тут мистецьке око режисера мусить дбати про те, щоб не було ні одного різкого звука, бо це загальний акомпанімент до аналогічної індивідуальної дії коло Савчиної хати. Вся дія артистів концентрується навколо Олені, що стоїть у центрі акції, бо вона той чинник, що спричинюється до повстання в п'єсі колізії. Легко тут упасти в карикатурність виконання тої чи іншої ролі: Савки, Василини, Тимоша. Цього не повинно бути, бо в п'єсі Васильченка не має ні одного моменту карикатурного. Отже гра вільна, смілива, гра веселого дотепу, настроєвої безжурності, дотепного гумору, певної граціозності в позах, в жестах навіть там, де є така дія, як скакання через вікно, намір ударити рогачем і т. і., все це виходить з основного драматичного ритму всієї п'єси, що ховається в святковому настроєві, в обрядових співах молоді. Не другорядний у п'єсі й образ діда; символізуючи собою сторожа, що стоїть на варті сільського нічного спокою, порядку, моральності, як образ старшого покоління села, і він ніби допомагає своїм невтручанням, ніби чекає щасливого кінця, і після того, коли вже не треба, „строго дивиться кудись у повітря“, „приймає грізний вигляд“ і кричить невідомо на кого, швидше на батьків, а ніж на дітей: „Що тут за шум?... І цей образ теж гармоніює з загальним настроєм п'єси. Лише треба його не викреслювати з п'єси (так роблять деякі режисери) як зайвий додаток до неї, а добре схарактеризувати ролю, що як і співи та гомін за сценою, є важним аксесуаром настроєвого в п'єсі.

4. Декорація п'еси така: селянська хата невелика, чепуренька, але небагата, весела, en face. Сцена — подвір'я. З правого боку, коли дивитися із залі — тин від рамп аж по за причілок хати, де й щезає, рівнобіжно до тину йде вулиця: між хатою й тином можуть бути або квітки: рожа, півники й інш., або соняшники, що вже цвітуть, і інш. рослини. Трохи наперед від правого кутка хати—ворота з вулиці в подвір'я, між ворітьми й кутком хати—хвіртка або перелаз. З лівого боку, від лівого причілка хати йде садок—вишні, на дворі вліво перед хатою може бути кілька штук дерев — яблуня, тополя і інш. Продовженням подвір'я вліво між деревом — зелений спориш, серед нього стежка на тік.

Повна ілюзія літнього, місячного, гарячого вечора; двері й вікно відчинені; господиня й донька вийшли на двір, бо в хаті душно. По вулиці здалека несеться жіночий спів, гармонійний, через деякий час парубочий, а потім мішаний, але такий, що не перешкоджав би і не глушив би розмови.

5. Треба завжди мати на увазі, що дія відбувається в суботу, хоч перед неділею, але після буденної праці. Отже одяг ні в якому разі не може бути святковий (корсетки, вінки, святкове вбрання і т. і.), а надзвичайно простий і буденний; це загальна умова. Щодо окремих осіб, то Савка — чоловік ще молодий, веселої вдачі, трохи наївний, але ніяк не блаженний, бо це вже був би шарж, добрий, любить жінку й доньку. Одягнений в набійчані штани, чоботи в сорочці, трохи підсмиканій кругом і спущеній на штани пазухою. Самозадоволений, грубенький, невеликого зросту, русявий, не лисий—ні в якому разі!—з короткими, трохи над губами підстриженими, вусами. Очі привітливі, веселі з нахилом до мрійного флегматизму. Ніс короткий, рівний, але не кирпатий і без бородавок, що їх часом люблять ліпити.

Василина — молода, гарна жінка, просто вдягнена, на голові очіпок, боса, рухлива, з добрими, веселими очима. рішучіша від чоловіка й розумніша від нього.

Олена — молоденька, гарна дівчина, простенько вдягнена: боса, в спідничці, вишитій сорочці; три-чотири (не більше) разки намиста на шії, на розкутаній голові лише дві косі лежать вінком і кілька квіток за косами; весела, привітна, з розвиненою увою й нахилом до мрій.

Тиміш — добрий, спокійний парубок, рухливий, невисокого росту, в чоботях, мельтонових, темних шараварах, у вишитій сорочці зі стяжкою в комірі, в солом'янім брилі на голові й свитою, закинutoю на плече.

Після відкриття сцени розмова між Василююю й Оленою починається не відразу. Співи, веселий радісний гомін молоді на вулиці, теплий, місячний вечір—все це якби перереває розмову, що нібито точилася перед відкриттям сцени, і павза творить настрій, що під його впливом Олена й починає розповідати сон. Надзвичайно, зі сценічного погляду, важна третя картина, коли Савка й Василина залишаються вдвох, і на протязі довгої павзи Савка дивиться, блукає здивованими добрими очима, ніби шукає теми для розмови з жінкою. Взагалі павзи треба видержувати педантично скрізь, бо вони суть тими вікнами, куди вриваються безжурні співи й підтримують однаковий настрій до кінця п'єси.

Дід сивий, з білою бородою й вусами, в старій свиті й такій же шапці на голові.

Головне в грі — уникати карикатури й шаржу.

Проф. Др. Л. Білецький.

ДІЄВІ ОСОБИ.

1. САВКА — чоловік років під сорок.
  2. ВАСИЛИНА — його жінка.
  3. ОЛЕНА — їх дочка, дівчина на першій порі дівування.
  4. ТИМІШ — парубок.
  5. ДІД з клепачкою.
- За коном — хлопці та дівчата. Іноді чути співи, музику, вигуки, сміх.
-

(Сільська хата з садком; вікно, призьба, двері. На призьбі сидять Василина й Олена. Вечір).

1.

ОЛЕНА. І от сниться мені, мамо, ніби виходжу я, повечерявши, до Матвієвої левади; думаю, що там давно вже посходилися дівчата; коли нема нікого. А чути, що десь співають. Я й думаю собі: це ж Матвій прогнав їх з своєї левади, то вони перейшли десь в інше місце. Прислухаюсь — здається мені немов би біля Ларкового вітряка. Біжу туди. А ніч така видна та гарна... і зорі блищать, і люди гомонять, і соловей щебече. Прибігаю до вітряка, там теж нікого немає. А співають — аж луна розлягається... і близько-близько, немов би за спиною. Бігаю, кручуся по селі — нікого не знайду. "Що за напасть така!" — думаю собі, — це, мабуть, мене обмарило. І так мені зробилося жалко, так жалко, що аж плакати захотілося. А далі давай кликати: Оришко! Марино! — кричу, — а де ви? Та аж прокинулася від свого голосу. Варка казала, що цей сон на сльози.

ВАСИЛИНА. З голови тобі не виходять гулі, то вони й вісні ввижаються... (павза). Сльози кажеш? Що ж, який лобуряка закрутить голову, та й покине — то й сльози будуть. Треба, дочко, так робити, щоб йому, махаметові, були сльози за тобою, а не тобі за ним.

ОЛЕНА. (присувається ближче) А як же, мамо, це робиться?

ВАСИЛИНА. Всяк робиться. Он старі люди кажуть, що як хочеш, щоб хлопці любили, то коли почне розцвітати півонія на городі, візьми та й зірви першу бубеїшку. Як будеш носити зав'язану в кишені, то й не одіб'єшся від хлопців. Ну, а я так думаю, що коли нема в кого до цього хисту, то й півонія нічого не допоможе. Я краще тобі пораджу. Коли бачиш, що він крутиться біля тебе, то ти зразу не липни до нього й виду не показуй. Зразу не припускай його до себе, як буває інші, що тільки парубок пригорнувся до неї, вона зараз і лапки покладе. Не кажи йому вражому синові всієї правди, бо покине; покрутиться тро-

хи, та й покине. Ще й насміється. А ти як бачиш, що він упадає за тобою, то звернися до нього раз суворенько, вдруге прихильненько. Глянь на нього раз і припусти до серця, а вдруге глянь — оджени. Довгенько так поводи його, і тільки тоді, як уже добре-добре звіришся в ньому, тоді тільки кажи йому правду.

ОЛЕНА. Ну, а як він розгнівається?

ВАСИЛИНА. Чи ти бач, який він у тебе пишний! — розгнівається. Хай собі гнівається, а ти не зважай на те. (Тихіше). Ну, а скажи мені по правді — принадила вже собі якого голованька?

ОЛЕНА. (Соромливо). Мм... бач, які ви!

ВАСИЛИНА. А одначе ж? Тимоша Павлового? — Бач і не ворожка, а вгадала.

ОЛЕНА. Як же ви знаєте?

ВАСИЛИНА. Знаю вже. . . Ой, стережися, Олено, щоб не було чого від батька тобі за нього.

ОЛЕНА. (Стурбовано). Хіба що?

ВАСИЛИНА. Ось нехай прийде батько, то розкаже. (Сміється).

ОЛЕНА. (Пестливо). Не кажете — дарма ж. . . заждіть же. . . (жавіше). Мамо, голубонько, скажіть, що батько розкажуть?

ВАСИЛИНА. Бач, дочко, у нас у старовину водилося колись так, що коли дівка починає дівувати, то батько про тее не знає й не відає. А ти там чи гуляла, чи не гуляла. . . (Прислухається).

ОЛЕНА. Ну?

ВАСИЛИНА. О, либонь, і батько йде.

2.

САВКА. Ох. . . поперек, немов вогнем пече. (Позіхає, сідає на призьбі. Дівочий голос із-за кону: "Олено! Олено! вийди мерщій щось скажу-скажу!") Олена зіскакує й щось каже матері на вухо).

ВАСИЛИНА. (Усміхаючись). Спитайся в батька! (До Савки). Проситься піти до дівчат на колодку.

САВКА. Куди там проти-ночі на колодку! День на те є, а тепер спати пора. (Пригадує щось). Щось хотів я казати. . . ага! Що це, стара, маємо робити? Відколи живемо на цьому подвір'ї, то не чути було, щоб тут водилося щось, а тепер чи не доведеться посвячувати хату та двір.

ВАСИЛИНА. От, нехай Бог милує! — Хіба що?

САВКА. Чи домовик, чи невідома його знає, що воно таке завелось в нас. Вчора вночі мало не задавив мене, клятий.

ВАСИЛИНА. Чи ти видав таке? Та як же це сталося?

САВКА. Так сталося: душно стало мені на сні. Піду, думаю, ляжу на возі: на дворі не так парко. Прийшов до воза, та, збудивши Олену, послав її спать до хати; сам ліг на її місце. Не вспів ще її задрімати, аж чую: щось до воза шамотить, сопе, ко- жуха розкриває. Потім, немов лапою, водить по лобі, по губах, по бороді. Помацало за вуси, а далі від мене як чкурне!...

ОЛЕНА. Ой, лишечко! (Затуляє очі).

ВАСИЛИНА. Чи ти бачив!

САВКА. Та через рівчак, та левадою, тільки бур'ян зашумів.

ВАСИЛИНА. Так то, може, який парубок забрів, гуляючи?

САВКА. Таке! Чого б то йому треба було до нашого воза? Сказати би до дівчини прийшов, так у нас же такої немає. Олена ще мала дівувати... Хіба, чи не до тебе, стара? Гляди мені! (Сміється).

ОЛЕНА. (Хоче тікати в хату). Бач, які!...

САВКА. (Бере її за руку). Зажди трохи. Слухай, дочко: щоб мені отого, казна-чого й в заводі не було! Чуєш? А то будеш ночувати в мене в коморі під замком. Бач, яке! Тільки стала з печі злазить, та вже й до хлопців! А, безстрамниця, й сорому то- бі перед батьком немає!

ОЛЕНА. (Пручаючись у руках і затуляючись). Одчепіться від мене з своїми хлопцями! Вони мені потрібні дуже! Пустіть!

ВАСИЛИНА. А ти помовчала б краще та послухала, що тобі батько скаже.

САВКА. Отож мені ввечері на вулицю — а ні ступня! Моду яку завели — проти ночі гулі заводити! Завтра в церкві утренняя буди правитись, а вони по вукинях підіймуть таке, хоч із села тікай. А ще ж і грамотні — до школи ходили! Чого тільки вчили вас у тій школі? Та яка вже там і наука, коли самі учителі пошались: замість того, щоби збирати челядь та чогонебудь божественного навчати, то вони співи з ними підіймуть, що аж школа розлягається. Нехай уже ми колись дуріли, то тоді ж не було ні школи, ні церкви, а тепер і школа й церква є, а вулиця аж гуде,

ВАСИЛИНА. (Позіхаючи). Чи знаєш що, старий? Годі вже, мабуть, про ті школи та церкви. І вчителям, і поповичам, і по- півнам — усім хочеться гуляти, поки молоді. Он як зберуться часом на греблі паничі та панянки, то підіймуть ще краще, ніж у нас на вулиці.

САВКА. Нема чого робити, то й жирують! (До жінки) А в те- бе, розуму теж, як у дочки!

ВАСИЛИНА. (Сміючись). А правда...

САВКА. Ну, годі — помовч краще. (До Олено). А ти, Олено, зараз же йди мені в хату, молися Богу та спати лягай. Отак воно буде краще.

ОЛЕНА. (Йдучи в хату). Завтра заберуся на піч, та цілий день ні їсти, ні пити не буду. . .

САВКА. Що ж, хай нам буде гірше.

3.

САВКА. (Після павзи). Прямо мені дивно робиться: на сонці напечеться, насилу ті ноженята волоче до дому; тільки ж вулиця загомонить, то де в нього й сила візьметься: немов і не ходило й не робило. Десь візьмуться в нього й сміхи, й співи, дурощі всякі. Ну, та ще б нічого: хай би там звечора трохи подуріло та й спати йшло, так ніж: тільки припізнє, то й піде ще парування. Постановляться проти місяця, послітаються руками, та й манячать, як примари, як стовбури на пожарині; мовчать і торопіють на зірки. І так до Божого ранку. Спало б та спало, та сили набиралося, — от же ні: висушить та вибілить себе за ті ночі, що тільки очі йому грають.

ВАСИЛИНА. Бач, своє минулося, то й забулося. А я так гадаю: стала на порі — хай дівує, хай своє відгулює. Всі ми колись і гуляли й витівали. Тільки ж того й свята заживеш, тих розкошів зазнаєш, що в тому дівуванні.

САВКА. Коли ж вона в нас ще зовсім дитина. Ти глянь на неї: рученята як цівки, сама як скрипка, а стане ще ходити на вулицю — зовсім змарніє. Почнеться тее вечірне стояннячко та полуночне обніманячко, та світовеє прощаннячко, та й задурить вона собі голову. Ні, нехай пересидить це літо та в силу вбереться. Прийде той час, то й гуляння ніде не дінеться.

ВАСИЛИНА. Ну, дивися, щоб не вийшло гірше: станеш не пускати, занудитися. Дівчина — як те пиво — стало шумувати — не впиняй, то швидше вишумується.

САВКА. Успіє ще... й нашумується й награється, аби здорв'я. Та ще й те треба сказати: коли пускати її між чужі діти, то треба ж трохи причепурити, щоб там не насміялися з неї. Тепер вона ходить у нас, в чім Бог послав, а тоді вже треба й кращої спіднички, й хустини, й керсеточки... а тепер же та одіж пішла в моді: що тобі багате, що бідне — все однаково.

ВАСИЛИНА. Що треба, то треба... Ось скриню, хоч зараз купуй — хай собі дбає помаленьку.

САВКА. Не минеш і того... А там, кажу, можна й гуляти пускати, та не зразу, обережненько, та й великої волі не давати йому, щоб воно гуляло, та не загулювалося. Знаєш, як наші бать-

ки казали, що жаліти дітей треба так, щоб вони самі того не помічали.

ВАСИЛИНА. Діти й так чують, хто їх жаліє, а научиш шануватися — то лаяти не будуть.

САВКА. А так... А ти ж тепер наглядай за нею, щоб з того запалу біди воно собі не набігало.

ВАСИЛИНА. Пусте...

САВКА. Воно ж ходить тепер, як шалене, себе не почуває.

ВАСИЛИНА. Вона в нас смирна.

САВКА. Кажуть — тиха вода греблі рве...

ВАСИЛИНА. Таке казна-що ти й говориш!

САВКА. Ото ж гляди! — А то — і Бог храни тебе: обох з дому прожену — і дочку і матір. (Присувається ближче до жінки й злегенька її обгортає). Так, от так — то, старенька моя! — шкода вже нам молодіти.

ВАСИЛИНА. (Схиляючись до нього). Пішли вже наші літа, як вітри круг світа... Ще ж мені самій теє дівуваннячко перед очима, а ось уже й дочка на порі...

САВКА. Дід Матвій, як тільки бувало вип'є, зразу починає співати!

Ой, ви слуги молодії,
Беріть коні воронії,
Каже — Доганяйте, повертайте
Літа молодії.
Ой, догнали літа мої
На калиновім мості...
Ой, верніться ж, літа мої,
Хоч до мене в гості...

А вони одмовляють: діти повиростають, то вони й літа молодії повертають. Оттак. Глянь на діти, та й своє пригадай... Своє минулося, то на діти порадуйся. Спи тепер стара, та й не дуже — прислухайся, чи не вертається дочка з гуляння. Встань рано, та ходи обереженьнюк, щоб не стукнути та й не грюкнути, бо доня на гулянні забарилася, пізно заснула, то щоб не розбудити.

ВАСИЛИНА. Воно там бігає та дуріє всеньку ніч, а тут повна голова думок за неї, і сон іде з очей.

САВКА. Вже будемо мати клопоту, поки надівається.

ВАСИЛИНА. А там знайдуться добрі люди, й заберуть нашу Олену; зостанемося ми самі, як ті сироти. (Цілюються. За лаштунками чути кашель, яким звичайно хлопці викликають дівчат).

ВАСИЛИНА. Чуєш? — починаються вже вечірні гості — нічого, мабуть, не вдієш тут. (Встає і йде до хати).

САВКА. (Входить Тиміш). Що це ти, Тимоше, простудився чи що, що раз-по-раз кашляєш?

ТИМІШ. Це ви, дятьку? — здрастуйте!

САВКА. Здоров, здоров...

ТИМІШ. Оце сьогодні угрівся був, копаючи рівчака, та випив кухоль холодної води, так оце бухикаю увесь день.

САВКА. Так. А куди ж це ти розігнався?

ТИМІШ. (Підходить ближче). Та заглянув був на вулицю, коли ж там хлопці таке витівають... Музику, співи заводять проти неділі. То я думаю собі — піду я краще додому та добре висплюся, а завтра піду до церкви.

САВКА. І як давно оце ти, Тимоше, такий побожний зробився?

ТИМІШ. Ні, не кажіть так: я з малку люблю ходити до церкви, в мене до цього страсть яка охота є! Тільки де побачу батюшку або диякона, зараз підходжу благословлятися і в руку цілую. (Підходить ближче). Може ви закурите, дядьку? — От у мене свіженький табачок.

САВКА. Сховай, козаче свій табачок, бо не буде діла.

ТИМІШ. Як саме?

САВКА. А так: дочку в комору замкнув, воза в клуню зтяг.

ТИМІШ. Якого воза? Шо ви кажете?

САВКА. А як лягаю спати, то ще й дрюка доброго кладу біля себе.

ТИМІШ. Це ви щось таке кажете, що я й не розберу. Якийсь там віз та дрюк... Треба йти. На добраніч! (одійшовши далі). Це нові порядки заводяться! Де воно таке видано? Цілий тиждень роби, як віл, а прийде свято, то й погуляти тобі як слід не можна! Це добре! Ні, воно так не буде. (Зникає. Савка, усміхаючись, іде до хати).

(Чути пересіви з двох-трьох кутків села. Одні пісні веселі, інші — сумні. Долітає здалека гомін, парубочі гуки. Коном проходить з кленачкою дід. У хаті відчиняється вікно й з'являється Олена. Схиляє голову на руку).

ОЛЕНА. (Промовляє до матері, що десь у хаті). Чого вам, мамо? (Крізь сльози). Що ж, як не хочеться спати... Ох, мамо, мамо, коли б ви знали, як тяжко втеряти хоч один вечір, бо не вернути його вже ніколи! Та ще такий вечір, як сьогодні... Тепер обіцяв прийти з Брусової Олексій із скрипкою, а Полив'яного хлопець з бубном. Варка казала, що одягнеться циганкою,

та буде ворожити. Будуть співати та гуляти, а ти сиди біля вікна та витирай кулаком сльози. Жменя того дівочого віку, та й того не дадуть прожити гарно. Чи я у вас у черниці приречена, чи долі десь у вас не маю, чи неслухняна, чи лінива, чи наймичка я у вас... (Чути співи голосніше). Мамо, голубонько, ой, пустіть же мене хоч на часиночку! Батько й знати не будуть, бо як не пустите, то серце ж моє розірветься на дві половини. (Павза). Дурна!.. не шкода вам своєї дитини... Колись і згадати буде нічим своє життя в батька! Робити наробилася, нагорювалася, а чи сходила гарно, чи згуляла? (Гірко). Мала ще ти — кажуть!.. За плугом ходити — не мала, а трішечки погуляти на колодці — мала. Бач, яка правда на світі!.. (Зітхає). Ну, дарма ж, хай буде й так. Мабуть, вже мені така доля судилася, щоб посивіти в дівках... Що ж... надіну все чорне, запнуся темною хусткою, та й в черниці записатися піду. Або простуджуся, та й кашляти буду. Буду кашляти та марніти, кашляти та марніти, а потім і вмру... (Плаче). Прийде тітка Мар'яна, та й оголосить мене жалібненько... (До матері). Що кажете? Не патякай!.. а що ж мені робити тепер?.. (Павза) Ой, хороше-хороше як на дворі! Боже, Боже — тихо, видно як!.. А зірок-зірок, мамо! Ген покотилася одна й через всеньке небо розіслалася довга-довга срібна смужка... Немов аж у вічі різнуло... Мамо! Мамо? (Павза). Не чуєте? (Павза). Сплять уже... (Схиляється на руку. Чути співи).

6.

(Тиміш підходить до вікна. Помітивши його, Олена схоплюється, свариться пучкою).

ОЛЕНА. Ой, тікай скоріш!.. тікай!..

ТИМІШ. Ось цить, я скажу тобі щось ловке-ловке! (Хоче обняти).

ОЛЕНА. А це ж що буде? (Помалу відбивається. Тиміш обнімає). Ой, лишечко! Тиміш!

ТИМІШ. Чого?

ОЛЕНА. (Тихіше). Це вже ти й поцілував? (З докором), Бач, який ти!

ТИМІШ. Який же я?

ОЛЕНА. (Зітхнувши). Та й уже... (Зразу відкидається). Ой, лишечко! — мати! (Відпихає Тимоша, той, нехотя, трохи відходить. Олена говорить до матері). Хто ж тут такий? — немає нікого! (Павза). Таке вигадайте: з ким би я тут цілувалася? То тут ось вітер листом шумить.

(Замість Олени з'являється у вікні Василяна. Тиміш стоїть осторонь перухою).

ВАСИЛИНА. А ну, де тут той вітер, що дівчині спати не дає? А не пішов би ти, парубче, з-під вікна під три вітри. Бо як візьму рогача та займу від хати, то не потрапиш, на яку й ступити! Чуєш?

ТИМІШ. Це ви мені кажете?

ВАСИЛИНА. Тобі ж, тобі — не якому дідькові!

ТИМІШ. Гм..., а я думав — ні.

ВАСИЛИНА. Кажу: йди собі геть, щоб не було тебе тут! Де там в лихій години сновигає собі до півночі, а потім сюди суне, як додому. Ну, чого тобі тут треба? Що ти тут забув?

ТИМІШ (Шкрябає голову). Ех... довго розказувати, тітко... Йшов собі додому, а опинився тут...

ВАСИЛИНА. Ой, гляди, Тимоше, встане Савка, то він тобі розкаже, кудюю треба додому ходити.

ТИМІШ. (Лагідно). Слухайте, тьотю, — чого ж ви сердитесь? — Чи я ж яке ледащо, чи...

ВАСИЛИНА. Іди, іди й не базікай мені тут! Найшов час вихвалитися!

ТИМІШ. Пригадайте, хіба ж ви самі колись не гуляли?

ВАСИЛИНА. І не кажи мені цього й не говори! Прийшов, ще не вспів слова сказати дівчині, та вже й з цілуванням прилипає! Що це вона обцілована вже в мене, чи як? Не годиться, батьків сину, так робити! Йди собі, звідкіля прийшов, а то як візьму деркача, то ще й губи наб'ю, що зробляться он які!

ТИМІШ. О, які бо ви, тітко! і навіщо так казати? — Я ще й зроду не цілувався, бо хіба ж я не знаю, що то гріх. То, мабуть, вам причулося.

ВАСИЛИНА. Ну, годі! Іди й голови моєї не мороч!

ТИМІШ. Пустіть.

ВАСИЛИНА. Та й до віку цього не буде, щоб я посилала свою дочку до парубка!

ТИМІШ. Ну, коли так, то знайте, не піду я звідсіля до ранку!

ВАСИЛИНА. На що й краще! Що ж ти будеш тут робити? Хати стерегти?

ТИМІШ. Побачите! Пустіть, кажу!

ВАСИЛИНА. Нема, нема дочок у мене для такого. Хоч до ранку скігли тут — не пуцу! (Зачиняє вікно).

(Тиміш сам. Сідає на призьбі, стиха посвистує й щось думає; далі підходить до вікна й з осторогою відчиняє його).

Тітко, ви ще не спите? Отже й я не сплю. Це, мабуть, день такий сьогодні: (Позіхає.) Давайте, я розкажу вам на ніч казку, щоб швидше заснулося. Ось слухайте: був собі чоловік та жінка, і була в них дочка. Так. От дівчина раз і каже: прошу вас, тату, прошу вас, мамо, — пустіть мене звечора погуляти. А вони й кажуть: не йди ти гуляти, а йди до хати та лягай спати. Запалакала дівчина та й пішла в хату. Полягали вони спати, (таємничим голосом) і щоб же ви думали? — не докажу вже, як воно сталося, тільки до самого світу ніхто з них і очей не зводив. (З вікна хутко висовується рука з деркачем. Тиміш ухиляється). Що це ви, тітко? Мухи обганяєте? І що за чудасія, що оце вам не спиться? Прямо, аж дивно мені! Може це вам з очей сталося, або що? Ось давайте, я вам пошепчу, бо я перейняв трохи в тітки Мар'яни. (Схилившись над вікном). За горами, за морями там тітка Василина спати лягала; Мати Божа в головах, Ісус Христос у ногах, янголята по боках. Храніть її душу до самого ранку од ножа, од меча, од...

(Савка виходить з хати з батоном, ховаючи його за спиною).

ТИМІШ (Хутенько відходить від вікна). О, вже й дядько Савка встали! Завтра ж неділя! Чого це ви так рано схопилися?

САВКА. Ну, кажи, чого тобі тут треба?

ТИМІШ. Та так, знаєте, чогось не спиться... нудьга бере. То оце сиджу та тітці Васи́ліні казки кажу, бо вони теж не сплять.

САВКА. І що ж? Не обридло ще?

ТИМІШ. Покищо — ні. А оце ви, спасибі вам, вийшли, то мені її зовсім не скучно вже.

САВКА. І довго ще ти думаєш сидіти тут?

ТИМІШ. Посиджу ще... Коли б оце ви, та ще винесли сірників, то й до ранку висидів би.

САВКА. (Наближаючись). А може б ти, Тимоше, батога покоштував?

ТИМІШ. Ні, спасибі, — я вже вечеряв. (Відступає).

САВКА. То куди ж це ти тікаєш? Зажди: поговоримо трохи.

ТИМІШ. Кажіть, я й звідси почую.

САВКА. Батько ходив до пані?

ТИМІШ. Ходили.

САВКА. І що ж — узяв?

ТИМІШ. Три десятини.

САВКА. Таки по тринадцять?

ТИМІШ. По одинадцять.

САВКА. (Підступаючи). Бач, я ж казав, що нема чого поспішатися.

ТИМІШ. (Відступаючи). Та не підходьте близько, бо я вже й думку вашу знаю.

САВКА. Постій! Я ще скажу тобі щось!

ТИМІШ. За “постій“ гроші платять. (Відходить далі).

САВКА. То це вже ти й пішов?

ТИМІШ. Не журіться — я далеко не зайду.

САВКА. Слухай, Тимоше, — кажу тобі без жартів: дай нам спокій! Бо того, що ти думаєш, не буде. Правду кажу. А то щоб ще ми й не посварилися з тобою.

ТИМІШ. Побачимо. (Зникає).

10.

(Савка один. Оглядається кругом, потягається, позіхає. З вулиці чути співи й гомін. Хлопці починають згукуватися).

ОДИН. Пере-дай ка-нат! Через двадцять ха-ат!

ДРУГИЙ. На чию?

ПЕРШИЙ. На дядькову Савчину!

ДРУГИЙ. А яка ж там новина?

ПЕРШИЙ. Нехай дівку не ховає, та на вулицю пускає! Гу-гу!

(Щі самі перегуки йдуть далі по селі. Голоси слабшають. Савка слухає, позіхає, дивиться на зорі і йде до хати).

11.

(Входить Тиміш з опудалом, до якого причеплений папір. Ставить опудало проти вікна й починає говорити з ним на два голоси).

ТИМІШ. — Здрастуйте вам!

— Здорові.

— Чи тут живе дядько Савка Щербина?

— Тут, а на віщо вам?

— Бумага до нього від справника.

— А яка ж там бумага?

— До справника дійшла чутка, що в цього Щербини є дочка Олена, і що вже давно пора пускати її на вулицю, а він не пускає. Так оце справник пише йому наказ, щоб сьогодні ж пустив її гуляти, а то два тижні в холодній посидить.

12.

ОЛЕНА. (З вікна). Ой, лишечко, яке страшне! (Іншим голо-
сом). А он мати пішли в комору будити батька! і рогача з со-
бою взяли... ага! — Буде тобі, буде! Ото тікай краще.

ТИМІШ. Йй Богу, немов хто прив'язав мене тут! (Підходить до неї).

ОЛЕНА. Не підходь, бо я тобі! (Заміряється віником). Тікай, бо, либонь, уже батько коморою рипнули!

ТИМІШ. То зажди, я в хаті сховаюся. (Лізе у вікно).

ОЛЕНА. (Злякано). Куди ти? (Відганяє його, той силою вла-
зить). Ой, лишечко! (Обоє зникають).

13.

(Виходить дід з клепачкою, стає недалеко від опудала й придивля-
ється. Далі голосно кашляє; потім калатає клепачкою — ховається
за вишнями).

14.

(Із-за обох боків хати викрадаються Василина з рогачем і Савка з батогом.

Кидаються разом до опудала. Підходять і мовчки спляються.)

ВАСИЛИНА. Не сибірний тобі хлопець, — яку штуку впалив!
(Обоє розглядають.)

САВКА. Чи в шинелі, чи в пальті... .

ВАСИЛИНА. Ще й бриль на голові.

САВКА. Який!... . (Стьобає батогом.)

ВАСИЛИНА. Це, мабуть, з панського саду пририпив (Штов-
хає рогачем). А, ну дядьку, повертайся!

ТИМІШ. (З хати). Там отой чолов'яга бумагу приніс - вам від справника.

САВКА. (Б'є об поли руками). В хату зашився! Оце по-мойому! А ну, побережи біля вікна!... (Хутко йде до дверей хати).

15.

(Тиміш вискакує з вікна. Василина хоче вдарити й не влучає).

САВКА. (Звертаючись до Василини). Чого ж стоїш, мов у-копана? Руки одвалилися б у тебе, коли б зміряла по плечах! (До Тимоша, що стоїть осторонь). Слухай, Тимоше, я з тобою довго не буду возитися: не подивлюся, що ніч — зараз піду до старости. Хто ми тобі такі, що ти заходився дражнитися, мов з собаками?

ТИМІШ. Не турбуйтеся даром — староста за дня ще поїхав у город.

САВКА. Все одно — завтра переночуєш у холодній.

ВАСИЛИНА. Гляди; сорому наробиш собі й батькам.

ТИМІШ. Ну, що ж — в холодну, так і в холодну. Так уже, мабуть мені судилося.

САВКА. Так не відійдеш?

ТИМІШ. Ніяк не можна, дядюшко!

САВКА. (Розводить руками). Це таке, — хоч з дому тікай! Це дождалися свята! А все через кого? (У вікно). Олено! Олено!

ВАСИЛИНА. (Через плече Савки). Олено, батько кличе! Бач яке: притаїлося, немов і немає його.

16.

ОЛЕНА. (У вікні). Чого там? (Крізь сльози). І сорому їм не має: зчинили таке серед ночі! Скоро будуть люди збігатись, як на пожежу, а завтра хоч і на вулицю не виходь.

САВКА. Ну, бач! Ми ж ще й винуваті вийшли! Це вже таке підходить, що ходимо, жінко, прохатися на ніч до людей, бо дочку гуляти розмордувало. (До Олени). Слухай, Олено! Іди теє... іди скажи йому, нехай іде к лихій годині!

ОЛЕНА. Аж кажіть самі!

САВКА. Іди, я тобі кажу!

ВАСИЛИНА. Іди, дурна, поки не бита. (Показує щось на мигах).

ОЛЕНА. (Плачучи). Чого ви причепилися до мене — хіба я винна?

САВКА. Іди, я тобі кажу, з моєї хати! Зовсім іди, коли ти така! Нехай бере, нехай веде тебе хоч у прірву!

ОЛЕНА. Куди я піду? — я не хочу!

ВАСИЛИНА. Ой, ти чогось дождешся сьогодні, Олено!

САВКА. З очей моїх іди, щоб я тебе більше не бачив.

ТИМІШ. А з ними інакше й не можна.

ОЛЕНА. Тепер піди, а завтра що буде! Хоч іди та топися! Не хочу!

ВАСИЛИНА. (Сердито). Тьфу на твого батька! Дурна! Прохати тебе ще треба, чи як?

ТИМІШ. (Підходить ближче). Бачте, яка слухняна!

ВАСИЛИНА. (До Тимоша). А ти!... У!... шибеник! (Замахується рогачем, той відступає).

ОЛЕНА. Нехай забожаться, що завтра не будуть ні бити, ні лаяти — тоді піду.

ВАСИЛИНА. Бач яка!..

ТИМІШ. Та що ви панькаєтеся з нею? — ломигою її з хати, та й край!

САВКА. Та що ж це таке, чорти б узяли твого батька! Що це я вже тобі не батько, чи як?

(Іде хутко до хати, Василина за ним. Тиміш сам, радіє, пританцьовує й стиха приспівує: „Гою, Сидір з невісткою, як опече кописткою“...)

Незабаром вибігає з хати Олена, за нею Савка з батогом.)

САВКА. (Стьобаючи батогом). То тобі ще божитися! То ти це батька до гріха доводиш!..

ВАСИЛИНА. (Кидає навздогін Олені хустку). Куди ж ти так летиш? Хустку хоч візьмі, навісна! (Олена хапає хустку й зникає).

ТИМІШ. (Співчуваючи). Біда, їй Богу, з цими дівками! На добраніч! (Вклоняється і йде).

САВКА. (Йому вслід). Ну, попадешся мені колінь ти в руки!

17.

ВАСИЛИНА. А що? Не я тобі казала...

САВКА. (Заміряється батоном). А ну, не гомони! Чи може й тобі кортить за дочкою? Гиля лиш до хати! (Обоє пішли в хату).

18.

(Виходить дід з клепачкою оглядається, прокашлюється, приймає грізний вигляд.)

ДІД. Що тут за шум? (Дивиться суворо кудись у повітря).

(З а в і с а).

ВИДАВНИЦТВО "НАШЕ ЖИТТЯ"
АВГСБУРГ

видає від червня 1945 року :

часописи :

- "НАШЕ ЖИТТЯ" — двічі на тиждень
"НАШЕ ЖИТТЯ" — тижневий додаток
"СТУДЕНТСЬКА ДУМКА" — журнал
студентів

книжки :

досі появилися :

- Л. Українка : "В ДИТЯЧОМУ КРУЗІ"
Н. Павловська : "АРІЯ МАРГАРИТИ"
Ю. Косач : "НОКТЮРН Б-МОЛЬ"
С. Васильченко : "НА ПЕРШІ ГУЛІ"

Експедиція часопису “НАШЕ ЖИТТЯ”

АВГСБУРГ,
Сомме-казерне, .Бл. II/6.

має на складі:

Всі видання

видавництва “НАШЕ ЖИТТЯ”

Всі видання

українських видавництв АВГСБУРГУ,
РЕГЕНСБУРГУ, УЛЬМУ, МЮНХЕНУ

Часописи:

“НАШЕ ЖИТТЯ”, “ЧАС”,
“УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ”, “НОВІ ДНІ” тощо

Журнали:

“РАНОК”, “УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС”,
“ПЛАСТ”, “НОВАК”, “ЗАГРАВА”,
“СТУДЕНТСЬКА ДУМКА” тощо.

Крім того, на складі є

СЛОВНИКИ, МАПИ, ЛИСТІВКИ,
ПОРТРЕТИ ВИЗНАЧНИХ ЛЮДЕЙ тощо.

Гуртівникам знижка 10-20%

